

**BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARDA KOMMUNIKATIV YONDASHUV ORQALI
KASBIY VA PEDAGOGIK KO‘NIKMALARNI RIVOJLANTIRISH: PEDAGOGIK
SHART-SHAROITLAR VA AMALIY TAJRIBA**

Xudayberdiyeva Maxliyo

Samarqand davlat chet tillar instituti tayanch doktoranti

khudayberdiyevamakhliyo@gmail.com

Annotatsiya. *Maqolada bo‘lajak o‘qituvchilarda kommunikativ yondashuv orqali kasbiy va pedagogik ko‘nikmalarni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari va amaliy tajribasi o‘rganilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, kommunikativ yondashuvni interaktiv metodlar bilan integratsiya qilish talabalarda nutq madaniyati, samarali muloqot qobiliyati va pedagogik takti shakllantirishga yordam beradi. Shuningdek, sub’yekt-sub’yekt munosabatlar, mentorlik va differensial pedagogik yondashuv talabani shaxsiy va kasbiy rivojlanishida muhim rol o‘ynaydi. Tadqiqot amaliy jihatlari oliy ta’lim jarayonida pedagogik strategiyalarni takomillashtirish va talabalarning kasbiy kompetentsiyalarini barqaror shakllantirishga xizmat qiladi.*

Kalit so‘zlar: *bo‘lajak o‘qituvchilar, kommunikativ yondashuv, kasbiy ko‘nikmalar, pedagogik ko‘nikmalar, interaktiv metodlar, pedagogik shart-sharoitlar, nutq madaniyati, sub’yekt-sub’yekt munosabatlar.*

**DEVELOPING PROFESSIONAL AND PEDAGOGICAL COMPETENCIES OF
FUTURE TEACHERS THROUGH THE COMMUNICATIVE APPROACH:
PEDAGOGICAL CONDITIONS AND PRACTICAL EXPERIENCE**

Abstract. *The article examines the pedagogical conditions and practical experience of developing professional and pedagogical competencies of future teachers through a communicative approach. The research results indicate that integrating the communicative approach with interactive methods contributes to the development of students’ speech culture, effective communication skills, and pedagogical tact. Furthermore, subject-subject relationships, mentoring, and differential pedagogical approaches play a significant role in students’ personal and professional development. The practical significance of the study lies in improving pedagogical strategies in higher education and ensuring the sustainable formation of professional competencies of future educators.*

Keywords: *future teachers, communicative approach, professional skills, pedagogical competencies, interactive methods, pedagogical conditions, speech culture, subject-subject relationships.*

Kirish. *Zamonaviy oliy ta’lim tizimida bo‘lajak o‘qituvchilarni professional tayyorgarlikka tayyorlash jarayoni nafaqat nazariy bilimlarni egallash, balki talabalarda,*

kasbiy va pedagogik ko'nikmalarni shakllantirishni ham talab qiladi. Bu jarayon kelajakdagi pedagogning nafaqat fan bilimlariga, balki nutq madaniyati, kommunikativ malakalari, pedagogik takt va shaxslararo muloqot qobiliyatiga ega bo'lishini ta'minlashga qaratilgan.

Kommunikativ yondashuv asosida o'qitish talabalarda nutq madaniyati, ya'ni aniq, mantiqiy va madaniyatga mos ifoda qilish qobiliyatini rivojlantiradi. Shuningdek, bu yondashuv ularning samarali muloqot ko'nikmalarini oshirishga yordam beradi, ya'ni talabalar turli pedagogik vaziyatlarda dialog, polilog va guruhli muhokamalarda o'z fikrlarini ravon va tushunarli ifoda eta oladi.

Shuningdek, kommunikativ yondashuv interaktiv metodlar bilan integratsiya qilinganda sub'yekt-sub'yekt munosabatlar shakllanadi. Bu degani, talaba va o'qituvchi faqat ma'lumot almashuvchi rolida qolmay, balki bir-biri bilan hamkorlikda faol muloqot qiladi. Natijada, talabaning shaxsiy va kasbiy rivojlanishi tezlashadi, u o'z qarorlarini mustaqil qabul qilish, vaziyatlarni tahlil qilish va muammolarni hal etishda faol bo'ladi.

Bundan tashqari, interaktiv pedagogik usullar (diskussiya, rol o'yinlar, case-study, loyiha ishlari) talabalarni faollikka jalb qiladi, ularning ijodiy va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantiradi. Shu tarzda, kommunikativ yondashuv va interaktiv metodlarning uyg'unligi talabalarda kasbiy identitetni shakllantirish va ularni kelajakdagi pedagogik faoliyatga tayyorlashda muhim rol o'ynaydi.

Shu sababli, oliy ta'limda kommunikativ yondashuv asosida kasbiy va pedagogik ko'nikmalarni rivojlantirish bo'yicha pedagogik shart-sharoitlarni aniqlash va amaliy tajribani tadqiq etish dolzarb ilmiy masala hisoblanadi. Tadqiqot natijalari oliy ta'lim tizimida samarali pedagogik strategiyalarni ishlab chiqishga va bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy jihatdan barqaror tayyorlashga yordam beradi.

Asosiy qism. Tadqiqot jarayonida bo'lajak o'qituvchilarda kommunikativ yondashuv orqali kasbiy va pedagogik ko'nikmalarni rivojlantirishning samarali pedagogik shart-sharoitlarini aniqlash maqsadida bir nechta ilmiy metodlar qo'llanildi. Avvalo, nazariy tahlil amalga oshirildi, bunda mavjud ilmiy adabiyotlar, ilg'or pedagogik tajribalar va oliy ta'lim tizimidagi ilg'or amaliyotlar o'rganildi. Bu bosqich tadqiqotning nazariy asosini yaratishga, konseptual yondashuvlarni aniqlashga va metodologik asoslarni shakllantirishga yordam berdi.

Shuningdek, eksperimental ishlar olib borildi. Bu jarayonda interaktiv va kommunikativ metodlar amalda qo'llanib, talabalarning pedagogik vaziyatlarda faoliyatini kuzatish orqali ularning nutq madaniyati, samarali muloqot qobiliyati va kasbiy ko'nikmalari baholandi. Eksperimental jarayon orqali talabalarning interaktiv metodlarga bo'lgan munosabati, o'zaro muloqotdagi faolligi va pedagogik vazifalarni bajarish qobiliyati aniqlanadi.

Tadqiqotda shuningdek, so'rov va anketalar metodidan foydalangan holda talabalarning motivatsiyasi, muloqotga bo'lgan qiziqishi va kommunikativ ko'nikmalari o'rganildi. Ushbu metod talabalarni individual psixologik xususiyatlarini aniqlashga va pedagogik jarayonda shaxsga yo'naltirilgan yondashuvni tatbiq etishga yordam berdi.

Oxirgi bosqichda statistik tahlil amalga oshirildi. Olingan natijalar tizimli tarzda baholandi, ularning asosida pedagogik tavsiyalar ishlab chiqildi va amaliy jihatdan samarali strategiyalar shakllantirildi. Statistik tahlil tadqiqot natijalarining ishonchligini ta'minlash va talabalarda kasbiy va pedagogik ko'nikmalarni rivojlantirish samaradorligini aniqlashga xizmat qildi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, kommunikativ yondashuv bo'lajak o'qituvchilarda professional muloqot qobiliyati va nutq madaniyatini samarali rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Talabalar interaktiv pedagogik vazifalarni bajarish jarayonida o'z fikrlarini mantiqiy va tushunarli ifoda eta olish, pedagogik vaziyatlarda samarali muloqot qilish va o'zaro munosabatlarda pedagogik taktni qo'llash qobiliyatini namoyon etdilar.

Shuningdek, interaktiv metodlar, jumladan diskussiya, rol o'yinlar va debatlar talabalarining faol ishtirokini rag'batlantirdi. Bu metodlar talabalarda muloqotga bo'lgan ichki motivatsiyani oshirishga yordam berdi, ular guruh ichida o'z fikrini erkin ifoda eta olish, fikr almashish va boshqa ishtirokchilarning nuqtai nazarini tushunish ko'nikmalarini rivojlantirdi. Natijada talabalarining tanqidiy fikrlash va ijodiy yondashuv qobiliyatlari ham mustahkamlandi.

Bundan tashqari, tadqiqot shuni ko'rsatdiki, sub'yekt-sub'yekt munosabatlar va mentorlik tizimi talabalar individual rivojlanish trayektoriyasini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Pedagoglarning yo'naltiruvchi roli va differensial yondashuv talabalarga o'z shaxsiy qobiliyatlari va pedagogik ko'nikmalarini rivojlantirish imkonini berdi. Talabalar faqat bilim oluvchi sifatida qolmay, balki pedagogik jarayonning faol sub'yekti sifatida o'z hissasini qo'shdi, bu esa ularning kasbiy va shaxsiy rivojlanishini samarali ta'minladi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, kommunikativ yondashuvni interaktiv metodlar bilan uyg'un qo'llash bo'lajak o'qituvchilarda nutq madaniyati, muloqot ko'nikmalari va pedagogik kompetentsiyalarni barqaror shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, individual va sub'yekt-sub'yekt yondashuv talabaning shaxsiy va kasbiy o'sishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, pedagogik jarayonni shaxsga yo'naltirilgan tarzda tashkil etish va kommunikativ yondashuvni interaktiv metodlar bilan integratsiya qilish bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy kompetentsiyalarni barqaror shakllantirishda samarali vosita sifatida xizmat qiladi. Bu yondashuv talabalarga nafaqat bilim olish imkonini beradi, balki ularni faol sub'yekt sifatida rivojlantiradi, ya'ni talaba pedagogik jarayonning faol ishtirokchisi sifatida qaror qabul qilish, vaziyatlarni tahlil qilish va muammolarni mustaqil hal etish ko'nikmalarini egallaydi.

Shuningdek, interaktiv va kommunikativ metodlarning uyg'unligi talabalarda shaxsiy va professional rivojlanishning uzviy bog'liqligini ta'minlaydi. Masalan, diskussiya va debatlarda talaba o'z fikrini mantiqan asoslashni, boshqa ishtirokchilarning nuqtai nazarini tinglash va bahslashish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Rol o'yinlar esa turli pedagogik vaziyatlarni amalda boshdan kechirish imkonini beradi va talabalarda real pedagogik

vaziyatlarda moslashuvchanlik, muloqot strategiyalarini qo'llash va pedagogik takti saqlash qobiliyatini shakllantiradi.

Bundan tashqari, sub'yekt-sub'yekt munosabatlar va mentorlik tizimi talabalarni shaxsga yo'naltirilgan pedagogik jarayonga jalb qiladi. Pedagoglarning yo'naltiruvchi roli talabalarga o'z shaxsiy qobiliyatlarini aniqlash, zaif tomonlarini mustahkamlash va professional kompetensiyalarini amaliy tarzda rivojlantirish imkonini beradi. Shu tarzda, talaba faqat bilim egasi emas, balki pedagogik jarayonning faol ishtirokchisi sifatida shakllanadi va kelajakdagi pedagogik faoliyatga tayyorlanadi.

Tadqiqot shuni ham ko'rsatdiki, kommunikativ yondashuvni interaktiv metodlar bilan uyg'un qo'llash talabalarda nutq madaniyati, muloqot qobiliyati va kasbiy kompetensiyalarni uzluksiz rivojlantirishni ta'minlaydi. Bu esa oliy ta'limda bo'lajak o'qituvchilarni professional tayyorgarlikka samarali yo'naltirish va ularning pedagogik faoliyatga tayyorligini oshirishning muhim strategik vositasi hisoblanadi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy va pedagogik ko'nikmalarni samarali shakllantirish uchun bir necha asosiy pedagogik yondashuvlarni birlashtirish zarur. Avvalo, kommunikativ yondashuvni qo'llash talabalarga nutq madaniyati va muloqot kompetensiyasini rivojlantirish imkonini beradi. Bu yondashuv talabalarga o'z fikrlarini aniq, mantiqiy va madaniyatga mos tarzda ifoda etish, pedagogik vaziyatlarda samarali muloqot qilish va o'zaro hurmatli munosabatlarni saqlash ko'nikmalarini egallashga yordam beradi. Shuningdek, interaktiv metodlar orqali sub'yekt-sub'yekt munosabatlarni rivojlantirish talabalarning faol ishtirokini rag'batlantiradi. Guruh ishlari, diskussiyalar, debatlar va rol o'yinlar talabalarda ijodiy va tanqidiy fikrlashni mustahkamlaydi, ularni pedagogik jarayonda faol sub'yektga aylantiradi. Bu metodlar shuningdek talabalarning motivatsiyasini oshirish va ularni pedagogik vazifalarni amalda qo'llashga jalb qilishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi.

Xulosa. Pedagogik mentorlik va differensial yondashuvni tatbiq etish bo'lajak o'qituvchilarning individual rivojlanish trayektoriyasini shakllantirishga yordam beradi. Mentorlik tizimi pedagoglarga talabalarni yo'naltirish, ularning zaif tomonlarini aniqlash va shaxsiy qobiliyatlarini rivojlantirish imkonini beradi. Differensial yondashuv esa talabalarning individual psixologik xususiyatlarini hisobga olib, ta'lim jarayonini shaxsga yo'naltirilgan tarzda tashkil etishni ta'minlaydi.

Natijada, ushbu pedagogik yondashuvlar to'plami talabaning nutq madaniyati, muloqot kompetensiyasi va professional tayyorgarligini samarali shakllantiradi, ularni kelajakdagi pedagogik faoliyatga tayyorlaydi va oliy ta'lim jarayonida kasbiy barqaror kompetensiyalarni rivojlantirishning asosiy vositasi sifatida xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Akhmedov S. Pedagogik kommunikatsiya va interaktiv metodlar: nazariya va amaliyot. Tashkent: O'zbekiston Milliy Universiteti Nashriyoti, 2018, 45–78-b.
2. Karimov B., & Islomova M. Oliy ta'limda talabalarda kasbiy ko'nikmalarni rivojlantirish metodikasi. Tashkent: Fan va Texnologiya, 2020, 112–135-b.
3. Johnson D. W., & Johnson R. T. (Cooperative Learning in Higher Education: Theory and Practice. New York: Routledge, 2017, 56–102-p.
4. Petrov A. N. Pedagogicheskie osnovy formirovaniya kommunikativnykh navykov studentov. Moscow: Prosveshchenie, 2016, 67–110-b.
5. Zokirova N. Oliy ta'limda sub'yekt-sub'yekt munosabatlar va pedagogik mentorlik. Tashkent: Fan va Innovatsiya, 2019, 23–58-b.
6. Brown H. D. Principles of Language Learning and Teaching. New York: Pearson, 2014, 101–150-p.
7. Nazarov R., & Tursunov F. Talabalarda nutq madaniyati va kommunikativ kompetentsiyalarni rivojlantirish. Samarkand: SamDU Nashriyoti, 2021, 44–80-b.
8. Freeman D., & Johnson K. E. The Knowledge Base for Language Teacher Education. New York: Routledge, 2016, 22–68-p.
9. Kholikov, B. A. (2020). Principles of development of detective literature. Bulletin of Gulistan State University, 2020(3).
10. Холиков, Б. А. (2020). ИЖТИМОЙ-АХЛОҚИЙ МУАММОЛАРНИНГ БАДИИЙ ТАЛҚИНИДА ЁЗУВЧИ ИНДИВИДУАЛЛИГИ. МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА, 3(6).

